

DPSP's Videogruppe har fundet følgende historiske fortælling om supervisionens barndom og udvikling i Danmark så interessant, at vi finder det hører med til DPSP's historiske dimension. Videogruppen takker for den personlige artikel og har desuden med Karen Vibeke Mortensens accept produceret en video om emnet, som kan udlånes på DPSP's videotek. Videoteket v/ Alice Theilgaard, Birgit Vrang, Jens Berthelsen og Werner Regli

Træk af supervisionens historie i Danmark fra 1960erne og frem

Af prof. Karen Vibeke Mortensen, dr. pæd.

Foredrag, afholdt d. 19. nov. 2009 i Fagligt Selskab for Supervision.

Den første gang, jeg stødte på supervision var allerede i min studietid, midt i 60erne, hvor jeg var i praktik på Universitets Børnepsykologiske Klinik (UBK). Vi var den første årgang, efter at studiet var blevet 5-årigt og dermed et rigtigt akademisk studium, vi var de første, der var i praktik og de første, der skrev speciale. Vi var 5 eller 6, der var i klinisk praktik, som dengang bestod i, at man i et helt semester var dagligt på praktikstedet i fuld tid, så der kunne man faktisk nå at lære noget. Få år efter vendte jeg tilbage til UBK i det, der dengang hed en kandidatstilling, og hvor man bl.a. var garanteret supervision i flere timer om ugen. Arbejdet bestod i at undersøge og give individuel psykoterapi til børn og have samtaler med deres forældre.

UBK lå dengang i Fiolstræde i et gammelt smukt hus, som har mindeplade på forsiden, fordi Holberg har boet der i mange år, og med dejlige lokaler. Bodil Farup var leder, og det var i øvrigt befolket af en stribe af, hvad der lidt nedladende blev kaldt "de kliniske damer" i en blanding af almindelige kønsdiskrimination og vel ængstelse for al den der mærkelige og lidt foruroligende psykoanalyse. Nedlædheden var ilde anbragt; det var en samling af nogle af de dygtigste psykologer i landet på den tid og uden tvivl de dygtigste klinikere, der fandtes. Bodil Farup var et naturtalent som børneterapeut og videreuddannet i USA, hvad der var usædvanligt på den tid, og UBK var specielt oprettet til hende. Desuden var der Wenja Rothe, som var Rorschachekspert og havde drevet en hel del forskning, bl.a. med undersøgelser af adoptivbørn, Birthe Kyng, som senere blev professor i Århus, Lise og Ulla Haslund, Esther Grundén og flere andre. Vi fik supervision af dem alle i løbet af året, og jeg kan faktisk stadig huske en hel del detaljer fra supervisionerne. Bl. a. kan jeg huske, at jeg refererede en time med en 7-årig adopteret pige for Bodil Farup og nævnte, at hun havde indledt timen med at fortælle mig, at hun havde en løs tand. "Ja," sagde Bodil Farup, "hun vil fortælle dig, at hun føler, der er noget galt med hende." Jeg kan huske min overraskelse og skepsis – var det ikke lidt langt ude? Senere er jeg blevet klogere – eller mere indoktrineret, efter hvordan man nu ser det, i dag ville jeg uden tøven selv kunne have sagt det samme. Jeg kan også huske, hvordan jeg engang blev brændt af af en supervisor, som først

ankom langt ind i timen, fordi hun skulle noget andet, og jeg kan endnu huske mine følelser af undren, vrede og ydmygelse. Det lærte mig i hvert fald noget om rammernes betydning, også i supervision.

Vores generelle kliniske viden dengang var ikke stor – på UBK arbejdede man hovedsagelig på grundlag af Anna Freuds egopsykologiske teorier og metoder; Melanie Klein var endnu betragtet som for langt ude, og tilknytningsteoriene var først lige begyndt at blive udviklet og var i hvert fald slet ikke nået til Danmark. Der var mig bekendt ingen teoretisk viden om supervision endsige uddannelse i det, men vi lærte faktisk meget af den supervision, vi fik.

Senere blev jeg ansat på et skolepsykologisk kontor, som det jo hed dengang, som klinisk psykolog i en delt stilling, hvor jeg også var knyttet til Børneværnet og den nyoprettede familievejledning som det, der vel rettelig burde kaldes konsulent, men som blev kaldt supervisor. Jeg var tilknyttet som klinisk psykolog, før det egentlig blev muligt officielt, og jeg begyndte ½ år, før jeg fik eksamen, så efterspurgt var vi dengang. Jeg følte mig dog på Herrens mark, både i mit eget kliniske arbejde og som supervisor. Jeg var heldig at være knyttet til et børneværn med en meget dygtig leder, der hed Lis Føltved, hvis søn, Preben, senere blev psykolog. Jeg tror nok, jeg lærte mere af hende end hun af mig, men vi kløede alle på med krum hals, der var stor entusiasme, og ind imellem lavede vi vel også noget forholdsvis ordentligt, selv om vi måske nok så meget var styrede af almindelig sund fornuft og vores personlige teorier om, hvad der var godt og dårligt for børn og familier som af psykologisk teori. Efter nogen tid fik jeg dog også en supervisor i form af en mere erfaren klinisk psykolog, Lisbeth Thelle.

I 1970 flyttede jeg over i hospitalsvæsenet, nærmere betegnet på landets første ungdomspsykiatriske afdeling på Bispebjerg Hospital, der først blev ledet af Henrik Hoffmeyer, senere af Tove Aarkrog. Der blev jeg i 13 år. Den blev ledet efter de mest moderne principper på den tid, bl.a. gik vi uden kitler, afdelingen blev indrettet af en indretningsarkitekt, som forsynede den med lyserøde døre i forskellige nuancer, vi sad på gulvet på madrasser og drak te af hjemmedrejede lerkrus. Men – hvad der var nok så vigtigt – den faglige standard var så høj, som det vel var muligt at finde den i Danmark på det tidspunkt, og vi var meget ivrige efter at sætte os ind i alt nyt. Vi ydede masser af psykoterapi, både til de unge og deres familier, og både fik og gav supervision. Vi gav det til miljøterapeuterne, som havde en meget vigtig funktion i arbejdet med de unge, og fik det selv på vores eget terapeutiske arbejde. Men vores teoretiske viden om både unge og psykopatologi, for slet ikke at tale om vores viden om psykoterapi og supervision, var meget begrænset. Og selv om det til dels skyldtes, at Danmark altid har været bagefter på de områder, må det vel retfærdigvis siges, at en stor del af den teori og metodelære, vi anvender i dag, endnu slet ikke var udformet.

En af de supervisorer, jeg havde til mine individuelle terapier, var stærkt påvirket af psykoanalysen, også i sin måde at give supervision på, hvor han var næsten lige så passiv som en analytiker med sin patient. Jeg frygtede disse supervisioner og syntes, jeg fik meget lidt ud af dem,

i modsætning til, hvad jeg havde oplevet tidligere. Men sådan er det jo, somme tider lærer man noget af andre, man gerne selv vil efterligne, andre gange noget, man beslutter sig for i hvert fald ikke at ville gøre selv.

Der blev som nævnt givet megen supervision i afdelingen, og den blev højt anset som et vigtigt led i behandlingen; men samtidig foregik den på vilkår, der gjorde, at vi overtrådte næsten alle de principper omkring supervision, som man kan overtræde. Den supervision, vi gav miljøterapeuterne, var kompliceret af, at vi selv lagde behandlingsplaner for de samme patienter, som vi superviserede miljøterapien for, og ofte også havde dem i terapi selv. Overlægen, som jo var leder, deltog også i supervisionen. I gruppen af læger og psykologer havde vi gensidig supervision, som lederen også var med i. Det har givet mig stor forståelse af den gensidige supervisors mangler. Der var alle mulige og umulige overføringer og modoverføringer på kryds og tværs i gruppen. Det gav store begrænsninger for, hvad vi sagde til hinanden, og der var klart en angst for at tage lederskab i gruppen og derved blive betragtet som dominerende. Jeg husker også et tilfælde, hvor et andet medlem af gruppen, som jeg omgikkes privat, bebrejdede mig noget, jeg havde sagt til hende i gruppen, med den begrundelse, at vi jo netop havde et nærmere forhold til hinanden end bare det professionelle. Jeg vil ikke sige, at jeg ikke lærte meget der, for det gjorde jeg, og jeg tror heller ikke, man undgår at føle det kompliceret at være ansat sådan et sted. Men jeg tror, at man mange steder i dag er mere klar over betydningen af fx rammerne om supervision og prøver at indrette sig, så man undgår de værste fælder; fx arrangerer man ekstern supervision og lader supervisor bytte afdelinger i stedet for, at de skal supervisere der, hvor de har andre funktioner.

I 1979 skete der en afgørende begivenhed, der betød rigtig meget for udviklingen af både psykoterapi og supervision i Danmark, da Dansk Psykiatrisk Selskab nemlig tog initiativ til at igangsætte nogle efteruddannelseskurser for psykiatere i psykoterapeutisk samtaleteknik, som det hed. På den tid var der stor interesse for at få mere psykoterapi ind i psykiatrien, man var ved at udarbejde regler for uddannelse i psykoterapi for psykiatere og havde dermed også brug for supervisorer. Der var et psykoterapiudvalg i Dansk Psykiatrisk Selskab, der arbejdede med disse ting, og der var givet tilladelse til, at der deltog et par psykologer i udvalgsarbejdet, vel nærmest med observatørstatus. Først var der en deltager fra Psykologforeningen, men det gik ikke godt, da man mente, at han var for fagforeningsindstillet, hvad der muligvis var rigtigt; han havde i hvert fald ikke særlig forstand på psykoterapi. I stedet kom Lise Rafaelsen med, som var meget velanskrevet i psykiaterkredse, og endelig kom jeg med. Vi sad der et par år, men man fandt så ud af i udvalget, at man ønskede at have møderne for sig selv, hvad der vel egentlig ikke var så mærkeligt.

Men man ønskede altså at etablere kurser og at finde 4 faste lærere til dem, der – som det udtryktes – helst skulle være suveræne på området, som både kunne give teoretisk undervisning og supervision til de grupper, man ville oprette. Heldigvis havde man sådanne suveræne lærere ved hånden. Psykoterapeutisk workshop var startet i 1972 af Ebbe Linneman, Gert Rasmussen og

Lise Rafaelsen, og den arrangerede efterhånden rigtig mange kurser og årelange supervisionsforløb. Man kan fx nævne et forløb med Murray Cox gennem 14 år med en supervisionsgruppe om psykoterapi med særlig vanskelige patienter, et mangeårigt forløb med Murray Jackson om psykoterapi med psykotiske og grænsepsykotiske patienter og ligeledes lange forløb med Ludvig Igra og Bjørn Killingmo.

Workshoppen havde bl.a. også fået kontakt med nogle af lærerne fra Tavistock, bl.a. Malcolm Pines, som var psykoanalytiker og gruppeanalytiker og på det tidspunkt vistnok formand for den europæiske sammenslutning af gruppeanalytiske institutter, men også Murray Cox og Colin James. De var i forvejen blevet knyttet til Workshoppen som lærere og ledere af den gruppeanalytiske uddannelse, som blev sat i gang der i 1976. De kom også til at indgå som faste gruppeledere og lærere på psykiaternes supervisoruddannelse og blev alle ved med at komme i mange år. Der var derudover yderligere andre, mere skiftende lærere.

Man forestillede sig 60 deltagere, og at 10 af pladserne skulle reserveres til psykologer, idet man mente, at det nogenlunde procentmæssigt svarede til den del af de kommende eller igangværende supervisorer, der var psykologer. Kurset var begrænset til de psykiatere og psykologer, der arbejdede aktivt med psykoterapi og supervision på voksenpsykiatriske afdelinger. Der blev dog også i de første år givet enkelte kurser i supervision af familie- og børneterapi, men individualterapi for voksne var helt dominerende. Der var stor interesse for kurserne, der meldte sig 73 deltagere, og man besluttede at optage alle og oprette 5 grupper i stedet for de 4 planlagte. Der kom retfærdigvis også mere end 10 psykologer med, nemlig 17, som nok var dem, der meldte sig. Der sneg sig også enkelte børnefolk med, bl.a. deltog Niels Ernst, forstanderen på Nødebogård behandlingshjem, i en årrække, ligesom jeg selv deltog på baggrund af mit arbejde på ungdomspsykiatrisk afdeling.

Det var altså så afgjort psykiaterne, der var de førende mht. at få indført psykoterapi på foreningsplan, psykologerne var som gruppe ikke nået så langt, selv om der var mange enkeltpersoner, der arbejdede med psykoterapi og var dygtige til det. Vi havde ingen specialistuddannelser, ikke engang autorisation, og vi havde det ofte svært i psykiatrien, hvor vores vilkår kunne være helt afhængige af vores personlige forhold til overlægen. Mange psykologer blev begrænset til testopgaver, men der var også andre, som fx jeg selv, der fik lov til både at udøve terapi, supervisere og forske. Der var i det hele taget mange spændinger mellem psykologer og psykiatere i de år; en hel del psykiatere var mere eller mindre åbenlyst fjendtlige overfor psykologerne, og betragtede os tilsyneladende med en blanding af frygt og foragt. Det gjaldt bl.a. lederen af kurserne. De var meget spændende at deltage i, men det var ikke helt let som psykolog; vi var der vel nærmest på tålt ophold. Ved møder og plenum blev der konsekvent kun talt om psykiatere, at der også var psykologer i gruppen, blev aldrig nævnt. Det gav en mærkelig oplevelse af ikke-eksistens.

Kurserne startede i november 1979. Man udarbejdede en model for dem, som kom til at danne præcedens både for de efterfølgende såkaldte Klarskovgårdkurser i psykoterapi og for de uddannelser og seminarer i supervision, som senere blev oprettet af Dansk Selskab for Psykoanalytisk Psykoterapi (DSPP). Der var tale om 8 weekendkurser over to år med to dage pr. gang, med foredrag, teoriseminarer om opgivet litteratur og først og fremmest supervision i gruppe flere gange i løbet af hvert delkursus som det centrale element. Man læste Ekstein & Wallersteins bog som grundbog.

Det første delkursus blev holdt på Hotel Eremitagen i Lyngby storcenter, akkompagneret af gjaldende julemusik. Nogle af supervisionsgrupperne foregik i nogle af hotellets suiter, meget store værelser med en kæmpe-dobbeltseng i baggrunden. Man prøvede en række hoteller, inden man fandt frem til Klarskovgård i 1985, som så blev den faste base både for supervisionskurserne og de efterfølgende kurser i psykoterapi, som jo efterhånden simpelthen kom til at hedde Klarskovgårdkurserne.

Vi fik fremragende undervisning af englænderne – men det tog ikke lang tid for dem at finde ud af, at vi ikke engang vidste noget om, hvordan man udøver psykoterapi, for slet ikke at tale om supervision. Det gjaldt dog ikke den lille gruppe af kompetente psykoanalytikere, der var med, bl.a. John Vitger og Henning Paikin. Jeg havde heller ikke selv nogen uddannelse i psykoterapi og var først lige gået i gang med min gruppeanalytiske uddannelse. Briter er jo meget høflige mennesker, så de tog det pænt – og bød vist muligheden for at lære os noget velkommen. En måde, de ofte reagerede på, når nogen i gruppen fremkom med noget, der var helt håbløst, var at hæve øjenbrynene let og sige: "That sounds very interesting."

Så efter at det første kursus var afsluttet over to år, blev indholdet ændret, så kurset dels skulle bestå af et basiskursus i psykoterapi for folk, der ønskede at påbegynde en uddannelse i psykoanalytisk orienteret psykoterapi, og dels et videregående kursus i terapi og supervision. Man blev placeret i forskellige grupper efter disse forskellige formål.

Basiskurserne blev fra 1982 forestået af danske lærere, det videregående kursus af de britiske. Der var fra starten fin søgning til basiskurset med over 60 deltagere. Fra begyndelsen var det John Vitger, Lars Thorgaard og mig, der var de faste lærere, og vi fortsatte alle gennem alle de 12 år, kurserne varede, indtil 1994. Som jeg husker det, skete det aldrig, at nogen af os forsømte et kursus eller var syge. Der blev oprettet 4 eller 5 grupper i de forskellige år, afhængig af deltagerantallet, og der var så andre lærere, bl. a. Alice Theilgaard og Henning Paikin, der var ledere af de andre grupper, men der var lidt større udskiftning. Basiskurset blev som nævnt opbygget efter helt samme model som supervisionskurset, og vi indrettede os sådan, at vi begyndte med basiskurset torsdag eftermiddag og fortsatte til først på fredag eftermiddag. Så rejste kursisterne og englænderne og deltagerne i supervisionskurset ankom og fortsatte fredag eftermiddag og lørdag formiddag. Efter at det første basiskursus var afsluttet, var der mange af deltagerne, der ønskede en forlængelse, og vi oprettede derfor et basiskursus II og udvidede

programmet med endnu en dag, så vi til sidst ankom onsdag eftermiddag og rejste lørdag eftermiddag og i den tid underviste på to kurser og var elever på det tredje. Det er ingen overdrivelse at hævde, at vi var trætte, når vi tog hjem lørdag eftermiddag.

Jeg følte det lidt dristigt at gå ind og være lærer og supervisor på kurserne, fordi jeg jo selv havde så kort tids erfaring med at få undervisning i supervision og i øvrigt ingen formel uddannelse havde i hverken det eller psykoterapi, men der var ikke mange andre, der var bedre kvalificerede, og jeg har altid haft svært ved at sige nej til opgaver, jeg finder udfordrende. Jeg tænker, at da vi sluttede forløbet, kunne jeg faktisk supervisere. Undervejs fik vi jo gradvist læst litteratur om supervision, og vi havde et meget konstruktivt samarbejde i lærergruppen, hvor vi holdt møde, mens vi spiste frokost, og der var stor åbenhed over for at diskutere og hjælpe hinanden med de problemer, der var. Vi havde meget få egentlige vanskeligheder i form af utilfredshed eller konflikter.

Den litteratur, vi læste i forbindelse med de britiske læreres undervisning, handlede meget lidt om supervision, bortset fra Ekstein & Wallerstein og Casements bog, *Lyt til Patienten*, der kom i 1985. Jeg tror ikke, der fandtes så meget litteratur, og i hvert fald var der udviklet meget lidt teori om supervision, ligesom der kun var udført lidt forskning. Til gengæld læste vi mange af de klassiske artikler om psykoanalytisk psykoterapi, og især måske om psykoanalyse, fx Mains artikel om splitting, *The Ailment*, Stracheys om *The Mutative Interpretation* og artikler om objektrelationsteori generelt, bl.a. meget af Winnicott. På supervisoruddannelsen var det overvejende supervisioner, der blev superviseret, men ikke udelukkende, der var også psykoterapier. Så måden, vi lærte supervision på, var snarere ved modelindlæring end i form af en teoretisk funderet uddannelse. Det var så kombineret med *learning by doing* på Basiskurserne, hvor de stakkels deltagere var vores prøveklude. Til gengæld havde vi nogle meget dygtige modeller; suveræne tror jeg ikke de var, men Malcolm Pines kom måske tæt på at være det. Jeg tror, han mere end nogen anden har lært mig, hvordan intet af, hvad selv den mest psykotiske eller sprogløse patient gør, er uden mening.

De britiske lærere ydede en beundringsværdig indsats, og der er for mig ingen tvivl om, at de har haft kolossal betydning for udviklingen af psykoterapi og supervision her i landet.

De britisk ledede kurser fortsatte til 1988, hvor vi afsluttede forløbet med et i bogstavelig forstand brag af en fest på Klarskovgård, der også omfattede et stort fyrværkeri – hvad der ikke var så almindeligt dengang.

I 1986 nedlagde psykoterapiudvalget i Dansk Psykiatrisk Selskab sig selv, fordi man ikke kunne blive enige om den faglige linje; det var som sædvanlig kampen mellem psykodynamikerne og de mere medicinsk orienterede, det handlede om. Det betød, at alle kurserne pludselig hang og svævede frit i luften administrativt set, og derfor tog John Vitger initiativ til, sammen med Lars Thorgaard og mig, at oprette Dansk Selskab for Psykoanalytisk Psykoterapi, DSPP, som overtog dem.

Basiskurserne afsluttedes i 1994 efter at have haft over 400 deltagere. En meget vigtig kvalitet ved dem var, at de var fælles for psykiatere og psykologer, og balancen mellem faggrupperne der var noget bedre end i supervisoruddannelsen i starten. Desuden samlede de folk fra hele landet, hvad der var meget værdifuldt. Jeg møder stadig tidligere deltagere ved konferencer og andre steder, senest ved Fælleskonferencen sidste week-end, og der er altid en særlig kontakt mellem os og en fælles forståelse af det vigtige ved dynamisk tænkning. Der blev virkelig skabt et landsdækkende netværk, som kom til at fungere som en slags tryk base for mange af deltagerne, selv om det kun var de 4 gange årligt, vi mødtes. Jeg var tit forbavset over den åbenhed og tillid, der blev vist os af deltagerne, så man kom på nogle måder tæt på hinanden. Jeg tænker, at kurserne havde en vis betydning for, at psykodynamisk psykoterapi og humanistisk tænkning i det hele taget, spillede en så relativt stor rolle i dansk psykiatri i en årrække, måske især uden for København.

Når kurserne stoppede, skyldtes det især, at både psykiaternes og psykologernes fagforeninger oprettede deres egne specialistuddannelser, som var eksklusive for deres egne medlemmer, og som opstillede krav, som basiskurserne ikke kunne leve op til.

Selv om der kom krav om supervision i specialistuddannelserne for både psykiatere og psykologer, syntes vi alligevel i DSPP, at der var et udækket behov for uddannelse i supervision, og vi var vel også kede af helt at slippe ideen om det landsdækkende samarbejde mellem psykologer og psykiatere. Jeg tror, at det især var nogle af psykiaterne, der var ivrige for at bibeholde kontakten med psykologerne, snarere end omvendt, og det kan jeg godt forstå – ellers ville de blive kastet for de biologisk orienterede ulve. Vi afholdt et par seminarer, hvor vi prøvede at finde ud af, hvad det egentlig var, der var brug for, og vi fandt ud af, at der var to forskellige behov – dels et behov for en regulær uddannelse i supervision til folk, der skulle være supervisor, men ikke havde lært, hvordan man superviserer, og dels et behov for vedligeholdelse og videreudvikling for mere erfarne supervisor, bl.a. en del af dem, der havde deltaget i det oprindelige supervisorskursus med briterne. En vigtig faktor var nok også ønsket om at vedligeholde kontakten med de mennesker, man havde knyttet sig til gennem mange år ved disse kurser. Det førte til, at der dels blev igangsat en 3-årig supervisoruddannelse, og dels et årligt supervisorsseminar. Den oprindelige lærergruppe fra basiskurserne delte sig op, så Lars Thorgaard sammen med Lise Mondrup overtog seminarerne, mens John Vitger og jeg sammen med Judy Gammelgaard og Thorkil Sørensen varetog supervisoruddannelsen.

Både seminarerne og kurserne blev først afholdt på Rolighed i Nordsjælland, hvad der generede mig lidt, da det er det konservative partis højborg, hvor der blev holdt møder med bl.a. Ninn-Hansen, som var involveret i tamil-sagen på et tidspunkt i det her forløb; senere overgik seminarerne så til en kursusejendom på Hjarnø, som var ejet af gestaltpsykologerne. Jeg ved ikke, om det var så meget bedre ideologisk set, men begge steder fungerede for så vidt fint. Nu er seminarerne flyttet til Ellested på Fyn. De har gennem alle årene haft god tilslutning, og der har været en række gode udenlandske lærere, især fra Norge og England. En af de første var Kurt

Gordan, som var der i 1996 og talte om, hvad der karakteriserer den gode supervisor. Hans bog var kommet på svensk i 1992 og på dansk i 1996.

Den første 3-årige supervisor-uddannelse foregik i årene 1995-97, den anden 1998-2001 med henholdsvis 24 og 28 deltagere, igen en blanding af psykologer og psykiatere. Den var rettet mod mennesker, der var i begyndelsen af deres karriere som supervisor, men der deltog også en del, som var mere erfarne, men ønskede at udbygge deres viden med mere teori og metode. En del var tidligere deltagere på basiskurserne. Vi brugte Kurt Gordans bog som grundbog og supplerede med artikler. Rammen var overordnet den samme som i de tidligere uddannelser, med foredrag, teoriseminarer og gruppearbejde, dog med den forskel, at det her var deltagerne i grupperne, der selv superviserede hinanden på skift i sager, der var forberedt hjemmefra.

På en måde synes jeg, at både Kurt Gordans bog, og den uddannelse, vi etablerede, indledte en ny epoke mht. tænkning om og uddannelse i supervision. Før den tid, var det, som jeg sagde før, i meget høj grad litteratur om psykoanalyse, der havde været dominerende, og selve den metodiske del af supervision, anskuet som håndværk, var der ikke så stor opmærksomhed på eller bevidsthed om. Gordans vægtning af det pædagogiske aspekt af supervision repræsenterede en ny og på nogle måder grundlæggende anderledes tilgang til supervision end den, der tidligere havde været der; på en måde var det lidt, som om noget af mystikken omkring det forsvandt – på godt og ondt. Efterhånden er der jo opstået en ganske betydelig litteratur om supervision, og der er også foretaget meget forskning i den. Så meget af den viden, der tidligere har været implicit, er blevet langt mere eksplicit. For mit eget vedkommende har det betydet en meget større bevidsthed om fx betydningen af rammer, betydningen af en omhyggelig indledning til et supervisionsforløb med klare aftaler, drøftelse af motivation, af den gensidige forventning og af metoden samt evaluering som et fast element. Det har somme tider været meget hjælpsomt.

Der opstod efterhånden en vis indre spænding i lærergruppen, som jo bestod af 3 psykoanalytikere og mig. Især Thorkil Sørensen og Judy Gammelgaard syntes, det psykoanalytiske skulle understreges mere, hvorimod jeg stod mere for også at vægte det generelle og metodiske i supervision og for betydningen af psykoterapi. John Vitger, som jo altid har haft en meget åben holdning til psykoanalytisk psykoterapi og har haft stor erfaring med et bredt samarbejde, indtog en neutral midterposition. Der opstod også uenighed om, hvad man skulle eller kunne supervisere i, idet jeg ønskede at inkludere supervision af miljøterapi og børneterapi, som jeg syntes, der var meget brug for hos deltagerne, mens de andre ønskede at fastholde fokus på de individuelle psykoterapier med voksne. Det endte med, at vi gik hver vores vej, så de andre fortsatte med et tredje kursus i supervision af individuel terapi i Psykoanalytisk Selskabs regi, mens jeg slog mig sammen med Lars Thorgaard og Liselotte Grünbaum om et kursus, hvor vi også gav mulighed for supervision af børneterapi og miljøterapi. Vi flyttede også fra Rolighed til Fælleshuset, som fungerede fint som ramme om det.

Det sidste kursus havde 21 deltagere, og vi optog for første gang enkelte andre end psykologer og psykiatere, bl.a. en ergoterapeut, der arbejdede som billedterapeut og en sygeplejerske. Det var en afspejling af den udvikling, der har fundet sted på mange hospitaler, hvor miljøterapien spiller en betydelig rolle og andre faggrupper også i vid udstrækning har opnået terapeutisk kompetence i varierende grad. Der blev givet supervision af enkelte børneterapier og nogle problemstillinger i miljøterapi, men det var dog stadig individualterapierne med voksne, der fyldte mest.

I alle supervisoruddannelserne indførte vi det princip, at lærerne skiftede gruppe efter nogle gange, så alle grupper havde alle lærerne i lige lang tid. Formålet var at sikre, at deltagerne ikke bare lærte en bestemt stil som supervisor, men kunne se, at der var forskellig stil. Det oplevede de vist også tydeligt.

Efter afslutningen af dette kursus annoncerede vi igen efter nye deltagere, men der kom meget få – og det samme skete for den psykoanalytiske uddannelse. Så ingen af os kunne fortsætte. Vi tænkte selvfølgelig over, hvorfor det gik sådan, og jeg tror, der var flere grunde. Jeg tror i hvert fald, at det, at fagforeningerne har udviklet deres egne specialistuddannelser i både psykoterapi og supervision, betyder, at man søger til dem og ikke til de tværfaglige uddannelser, som jo ikke på samme måde kan være skræddersyet til den enkelte faggruppes behov. Man har jo også i Psykolognyt kunnet se, hvordan mange psykologer har opslået kurser i supervision, så konkurrencen er blevet meget større. Der er ikke mere brug for den pionerånd, der herskede tidligere, nu er det i højere grad blevet en selvfølge, at man tager specialistuddannelser, og det fællesskab, der kunne være mellem psykologer og psykiatere om at holde den psykodynamiske fane højt, er nok i høj grad forsvundet, hvad der ikke nødvendigvis betyder, at man ikke kan samarbejde godt i praksis. Og endelig har den kognitive terapi vundet så meget terræn, ikke mindst inden for psykiatrien, at de mere langvarige psykodynamiske former for psykoterapi og supervision ikke mere er så efterspurgt.

Jeg er bl.a. blevet spurgt, hvilke diskurser om supervision psykologerne i Danmark har været optaget af gennem tiden. Det kan der gives mange svar på, men en af de problemstillinger, jeg er stødt på, har drejet sig om, i hvor høj grad supervision skal være patient-fokuseret og i hvor høj grad den skal være terapeut-fokuseret. Det var nok især et tema, man var optaget af i 70erne og 80erne, hvor der jo ofte var et ønske om at gå tæt på andre. Det gjaldt ikke kun indenfor supervision, men i mange sammenhænge. Jeg kan bl.a. huske en del kurser i familieterapi eller gruppeterapi, hvor de udenlandske terapeuter somme tider gik meget hårdt og direkte til kursisterne på en måde, vi ikke var vant til. På supervisorsområdet oplevede jeg det især som et problem med terapeuter, der var gestaltuddannede. Da jeg i 1980erne var leder på Rådgivningscenteret for børn i Københavns Amt, var en del af personalet psykoanalytisk orienteret, mens andre var gestaltuddannede. Det var ikke altid let, og de gestaltuddannede ønskede ofte en mere terapeutfokuseret metode, der i mine øjne lå (for) tæt på egenterapi. Det var ikke min stil, men hvis man ikke var parat til det, kunne man få kritik i retning af, at man var for hæmmet og for bange – at man kort sagt selv kunne trænge til noget mere terapi. Dengang havde

jeg ikke nok teoretisk eller praktisk ballast til rigtig at vide, hvordan jeg skulle forsvare mig; senere er supervisionsteorien jo blevet udvidet med det dejlige mellemområde – den proces- eller relationsfokuserede metode – som jeg synes på en rigtig god måde danner bro mellem yderpunkterne. Og der skelnes i det hele taget meget mere klart i dag mellem supervision og egenterapi.

En anden dimension, som også spillede en rolle, var spørgsmålet om, i hvor høj grad man kan supervisere på teorineutral grund, eller i hvor høj grad man må være forankret i en bestemt teori. En fremtrædende fortaler for den teorineutral supervision var Eric Friis Jørgensen. Han var talsmand for, at supervision især drejer sig om udvikling af generelle terapeutiske færdigheder, som er fælles for mange skoler. Man kunne måske i dag sige, at han var en slags talsmand for supervision af de non-specifikke færdigheder; men det udtryk brugte man ikke så meget dengang, så der hed det teorineutral supervision. For mig, som i den grad var opdraget inden for den psykoanalytiske tradition, var det en fremmed tanke, og jeg følte mig jo fx heller ikke i stand til at supervisere gestaltterapi. Men det berører hele spørgsmålet om, hvor grænserne går for den enkelte supervisors kompetence, og som det vil føre for vidt at gå ind på nu.